

A' RÉGI GÁLOK' VALLÁSA.

N E Y - TÖL.

(Folytatás.)

VI.

A' druidok vallási szerkezetök, mennyire azt t. i. a' néppel közleni szükségesnek véleik (mert egyéb titkaikba nem hatott kívülök halandó) főleg három elvre épültnek látszik, mellyről minden a' nyilvánosságra szánt tanítmányaikat egyes fonalokkint kifonák. E' három elvre építék a' földi életnek egész munkásságát, sőt ezen elvek' hatáskörét még a' túlvilágra is kiterjeszték; 's nem lehet csudálás nélkül ezen alkotmány vizsgálatába bocsátkozni, melly olly egyszerűn három oszlopra építettett, mellyeknek mindegyikén az életnek egy lényeges része nyugott, 's mellynek ormán még egy virág nyujtá fel fejét az örökkévalóság légtengerébe.

Az első főczikk az istenek imádását foglalá magában. 'S im ezen egy pont mindent kifejeze, mi az emberi lelket a' földi dolgoktól elvonhatá, 's magasabb szentebb tárgyakhoz emelheté, mindent mi a' gált lételének felsőbb lényektől függésére emlékezteté, mi őt meggyőzé, hogy földi javai 's szerencséje nem sajátjai, hanem ama hatalmasak' ajándékai; mindent, mi az elmének azon irányt adhatá, hogy mindent csekélyebbnek tekintsen az isteni tiszteletnél, semmi kötelességet olly nagyinak mint a' háladás érzetét azok iránt, kiktől élete, sorsa, mindene függ. Mind ez olly buzgósági szellemet ömlesztte el a' gál' egész valóján. olly hódoló készséget lelkületén, 's olly határtalan bizodalmat a' felsőbb erők segélye iránt ása szívébe: hogy minden cselekedetiben magát az istenekre bizá, azokkal mindent, nélkülök semmit végbevihetni véle. Szóval, ez egy czikk kimerite mindent mi vallási kötelességet szoros értelemben tárgyaza, 's a' vallási rendszernek legfényesb ágát tevé, melly a' többinek mintegy anyja volt. Ez önkényt voná maga után a' lélek' azon erényeit, mellyek saját boldogítását eszközlik, 's minden öngyötrő szenvedélyes háborgásoktól megóvják, — a' nyugalmat, béketűrést, reményt, 's teljes megadást a' felsőbb akaratba. Ezen egy elv olly édes érzeteket csepegtete a' gál' szívébe, olly igazón hatott vonzalmira, gyermek kora óta, hogy

a' férfiában amazok szinte természetté változva csak egytellen egy nagy érzetben központosítottak, melly mint egy testté alakulva, öntudatlan minő részekből olvada össze, a' lelket kormányzá minden mozgalmiban — a' vallás leghőbb érzése, — emezek pedig egész életen át az uralkodó elvnek intéseit mintegy önkénytelen 's észrevétlenül követék, 's ismét csak egy vonzalommá fortak össze, a' szent iránti vonzalommá. 'S így az istenek' imádása mint egy szakadatlan fonal szövődött az életen, minden foglalatosságin 's tettein keresztül, 's akármibehe fogott a' gál' lelke az istenek, homloka az egek felé fordult. — Itt azonban mindenki csak azokat fogja érteni; kik a' druidok tanításit legtisztábban fogák fel kelkükbe 's ott legbuzgóbban megőrzék; 's ha ekkint talán nem épen a' legnagyobb résznél sikerült a' terhes munka: legalább ezt akarák elérni a' druidok.

De bármilly szép is magában a' vallási szerkezetnek ezen alapelve, bármilly boldogító befolyással lehetett is az egész életrendszerre egy részről; más oldalról mindazáltal nagyon szűk korlátok közé szorítá az emberi mulkáló erő működéseinek hatáskörét, sőt ezen erőnek szabad vagy épen önkénytes használatától az embert eltiltá; a' saját nézetek 's vélemény követésének jogától megfosztá, 's a' lélekben, minden élet fő feltételét, az akaratnak mindenfelé tova száguldozását, a' szabad mozgás elvét elfojtá, 's még csak azon hitet is, hogy az ember szabadon cselekedhetik, előlé, — a' lelket a' vak engedelemnek télenységében peshedni kényszerítve. Nem, mintha az istenekbe helyezett határtalan bizodalom a' saját erőbeni teljes bizalmatlanságot szülte volna azon mértékben, hogy a' gál tán mindent egyedül az istenekre bizna, 's ő hozzájárulni nem akarna munkájával, nem, mert ő fátadott, munkált; de csak istene védkezének árnyékában, 's ez helyes; — hisz az égbe helyezett bizodalom nem is szülhet rosszat: hanem abban fekvék a' dolog hibája, hogy a' druidok megszokván a' gyönge gyermeki lélek hajlamait idomítani, 's fejlődése irányait meghatározni, mozgalmait mintegy békóban vezetni, 's bizván, hogy az illykép képzett lelken teljes mértékben uralkodhatnak, — magokat az istenek legtitkosb akaratjoknak 's céljaiknak jósszavaivá tevék, mellynek ellenmondani nem lehet, 's mellynek áthágását bizonyos büntetés fenyegeté a' felhők' világából.

Igy mindig csak saját czélaikra, vagy legalább az általok jóknak véltkre használák a' nagy tömeget, melyet jobra balra hajthattak teljes kényök szerint. Ez magában rossz nem lehetett, hol közügy nagy kérdéseiben az egyetértés boldogíthatott csak, melyet más módon talán zabolátlan tömeg közt eszközölni lehetetlen maradt volna: ellenben nagyon is sokszor éltek vissza mellékes apróbb érdekeik ápolására e' mindent sujtó jósszavi hatalommal, midőn a' tanácskerőnek olly válaszszal parancsoltak, vagy tiltottak, mely nekik hozhatott hasznot vagy védenzeiknek. De az ítéletnek engedni kellett, a' druid szólt, 's az ég szava dörgött. — Ebből világlik ki, hogy azon határtalan tisztelet, melyet a' druidok arattak, nem annyira a' szereteten mint a' félelmen alapult: mi az által még inkább bebizonyúl, hogy a' természet titkos erejével szövetkezteknek, varázslóknak, büvösöknek tartattak. —

Kitetszik ebből, hogy az első vallási elv tulajdonkép a' csupán szellemi tárgyakat foglalá körébe, vagy is, ez volt a' szellemi, vagy is vallási elv.

Átmegyünk most a' vallási alkotmányoknak második gyámoszlopára, a' második főczikkre. Ez azon egyszerű mondattal fejeztetett ki. „Ne tégy rosszat, 's kerülj azt minden alkalommal.“ — Milly nagy hatásköre van ezen egy elvnek: milly mély bölcsesség fekszik e' kevés szóban! 's az emberi elmének, ha századokon átsülyed is okoskodásokba, lehet e' ennél üdvösbb szüleménye, az emberi gyarló természetrei befolyását tekintve? — Ezen parancs, ámbár az embert csak a' rossztól eltiltani látszik, de nem egyszersmind a' jónak tevésére kötelezni vagy nógatni, még is azt is kifejezni elégségesen. Mert ha az embert a' rossztól elzárja, az emberi természet pedig a' henye télen-séggel meg nem fér, hanem cselekedni, munkálni törekszik, önkényt ki van mondva, hogy az ember természeti hajlandóságát, sőt mondhatnók, ösztönét követni kénytelen lévén, azaz cselekedni, — jót cselekedjék. — Mondottuk felebb, hogy az első czikk az egész szerkezetnek főága 's mintegy anyja volt, vagy is a' más két czikknek törzsöke, melyből ezek kifarjadzanak. 'S ugyan is, ámbár a' második főczikk a' csupa józan, minden felsőbb világi képzetekről elzárt gondolkodásnak eredménye lehet, még is a' gáloknál bizonyosan azon első fő fogatából származott;

mert azon képzet, hogy vannak istenek a' rosszat megboszulók, szükségkép azon meggyőződést vonta maga után, hogy a' rosszat kerülni kell.

Nem akarjuk itt azonban kétségbe hozni, hogy a' druidok saját elmélkedési emelkedésöknél fogva minden mellékes istenképzetteli összefüggés nélkül is kitalálták volna vagy kitalálták ezen igazságot: de a' néppel melly semminemű okoskodásokba nem bocsátkozott, sőt erre szellemi műveltségénél fogva az akkori századok' embere teljességgel alkalmatlan volt, a' néppel mondám mint ismértetheték meg világosan e' közboldogságot tárgyazó pontot: mint riaszthaták erősen szent értelmét a' tudatlannak lelkébe, ha nem a' vallás hathatós szózata, 's a' még hathatósbb menyeyi parancs' szava által? Mert a' jóra törekvő szellem a' vallási indulatban rejtezik, annak mintegy egszítő részét teszi, azzal összefüggésben de nem viszonyosban, vagy is inkább attól függésben van annyira hogy magánosan is kifejlődhetik, de ha amaz kifejlődni kezd, szükségkép irányát 's mozgalmait követni tartozik. Mind e' két égi tehetség az ember lelkében szendereg, 's a' mint egyik vagy másik ébred előbb, a' szerint fejlik ki a' magasb, vagy alsóbb jóságra a' lelki állapot. Ha a' helyzet és körülmények kénszerítik egyedül az embert annak megismerésére, hogy bizonyos dolgok önmagának vagy társának ártanak 's azért azokat tenni nem kell, — a' jóra törekvés fog ébredni, de ez csak tettegi jóság lesz, az az, csak a' valóságos cselekedetre fogja kiterjeszteni parancsoló korlátozását: a' gondolat, a' szándék, csupa akarat, szóval a' belindulat, melly még tetté nem alakul, nem fog ennek kormánya alá tartozni. Ellenben ha a' vallás érzete, felsőbb lények iránti hódolat ébred a' lélekben, már ekkor ez határozza meg a' jóhozi vonzódást, 's a' rossztólírtózást; ezen érzés azt fogja szegni, hogy nem csupán a' cselekedet, de a' belindulat is rossz lehet, 's ekkor jóra törekvés már ennek parancsszavát tartozik követni. Befolyása van ugyan még erre az értelmi fejlettségnek is, mivel ez kisebb vagy nagyobb mértékben tökéletlen lévén némelly dolgokat nem itél rosszaknak, miket más tökélesb értelem mint valódi rosszat megvet: de mit ez rossznak ismer, azt a' vallás érzete bizonyosan kerülni parancsolja, 's e' mértékben fogja a' jóra törekvés' irányzatát meghatározni.

A' druidok a' csupán tettelegi jóratörekvéssel meg nem elégedhettek, mivel átláták, hogy ez magánosan a' népet nem bologíthatja, 's hogy a' tettelegi jóság sokkal erősben van biztosítva, ha még a' beljóság is törvények alá van rendelve, mert bizonyos könnyűséget szerez a' rosznak kerülésében. De ennek megismerésére az oktalan népet okoskodás, elmélkedés által nem bírhaták, 's azért a' két elv szellemi összeköttetését gyakorlatilag is teljesíték, az az a' jóra törekvés elvét a' fő elvtől, függésben létesíték. Ha már arról meggyőzők a' népet, hogy vannak felsőbb lények, mellyeket tisztelni imádni, 's mellyek haragját büntetését rettegni kell, akkor azon mondatnak „az istenek parancsolják, hogy a' roszat kerüld“ sikeréről teljesen biztosítva lehettek.

Ezen elvre építék a' druidok a' gál nép polgári életét, erre alapítanak minden törvényeket mellyek a' polgári lét', a' családi viszonyok', az élet' üdvét tárgyazák, erre építék a' lelki állapotnak azon műveltségét, mellytől a' földi lételnek boldogsága függ, — de egyszersmind ez által is örök viszonyban tarták a' föld lakóját az égiekkel, 's a' gál azt is tanulá megismerni, hogy, ha az isteneknek tetszeni akar, nem elég imádkozni, áldozni, hanem jónak is kell lenni mind tetteiben mind szive belsejében. — Ezen második czikk tehát a' földi élet' a' polgári lét' elve, az erkölcsi elv.

(Folytatása következik.)

KI LESZ A' BIRÓ?

VII

Kívánság, és akarat.

∞ Kicsoda tagadja-el, hogy gondolat: „jól élni!“ — őt az ő napjaiban egyszer másszor nem kísérgette volna hegyen völgyön, éjjel nappal, társaságban és magányban?

De mit tesz hát: „jól élni?“ Jól élni látszik az emberiségnek „nagyobb“ része. Még-is „nagyobb“ része panaszkodik. Mint lehet ez? — — — Annyija van hogy ki-jöhet vele becsületesen! Még sincs egészen meg-elégedve. Redős homloka, komor nézése, lomha járása, nem csekély „fogyatkozásra“ mutatnak. Pedig kenyere, hajléka és ruhája bőven! De ő azért szívesen

eserélne sokakkal, — meg-vallja. Mi — is oda mutat, hogy ő nem él „egészen“ — jól. —

Hát talán még kenyér, hajlék, és ruhán kívül „egyéb-is“ kell az embernek?! Mi lehetne az? két ség kívül olly valami, a' mi nélkül az ember egy általijában véve, ugyan el-lehet, — de „hijányát“ nagyon érzi. Ez nem egyéb, mint az, a' mi a' lelket gyönyörűséggel táplálja; neve „éredk!“ És egy részről a' butaság' oszlásában, más részről pedig az ösméreték' gyarapodásában áll. De még azok-is, kik illy „biztas“ és „éredkes“ életet élnek, mint tudjuk, igen-igen sok „unalmas“ orákat töltenek? Nagy hijány van életökben! — A' „gyermeki“ vidámság, és kellem messze esett tőlök; e' két csalhatatlan jele a' háborítatlan életnek!

Ezek „kétszer“ élnek-jól csak. Azért még „egészen“ jól nem élnek. A' ki „háromszor“ jó életet él, az él e' világon igazán jól csak! A' többi csupán napot napután üz, és a' „földiségből“ ki-emelve még nincs. Ő egy érzékeny plánta, melly járnai tud; és egy csudálatos szájkó, mellynek nyelve fel van oldva; és össze vissza beszél mindent; nem tudván: „honnét“ és „hová?“

Ő „ész“ te tudod ezt egyedül; 's te vagy az, a' mi által „háromszor jó“ életet élhetnének az emberek, ha „akarnák!“

Kívánság, és akarat! Amaz vakon parancsoló, emez ész' világánál vezérlő! Amazt pillanati érdek, 's a' leg-közelebbi indító-ok; emezt ellenben a' „leg-elegendőbb“ alaposság, és örökké meg-álló „következetesség“ intézvé. — Melly az „egész emberi nem öszveségénél“ vagy a' lehető „leg-nagyobb többség-nél“ szokott lenni. Ez volt a' biró mindig, ez most-is és ez leend mindig. Ennél „csalhatlanabbat“ gondolni nem lehet. Mert Isten ennél „nagyobbat“ nem teremtett. Ez által beszélvén ő maga-is. — — Ebben az értelemben kell venni az ugy nevezett „közvéleményt“, valamint azt is, hogy a' nép' szava Isten' szava! Mert többet az ember annál nem tehet, mintha az „egész községet“ meg-kérdezi! — — —

És ime, fejtve a' kérdés. Tudjuk: ki a' Biró? Tudjuk: kit kell meg-kérdeznünk; 's tudjuk: kit kell meg hallgatnunk. — Bár engednének néki!!! — — — Bár „akarnánk“ engedni néki!!! Bár „tudnánk akarni“ engedni néki!!!